بحثهایی درباره فرهنگ مشورت و خرد جمعی در میان ایرانیان

خلأ باهم بودن

هر یکشنبه با منوچهر آشتیانی

سركوب، عامل ازبين رفتن قدرت تطبيق و تطابق فرهنگ ايراني پیش از این فلاسفه، شــعرا و اندیشمندان ما در تبادل فرهنگی با سایر فرهنگهااز آن استفاده می کردند. امری که حالا می خواهند به فرهنگ زریقش کنندواز این رونیز فرهنگ و علوم انسانی آن را پس می زند...

= برای یک جنبش تکجلدی بپاخیزیم | ملر **:** نویسنده وقتی نویسنده می شود | فرشته احمدی **یک پیشنهاد دلسوزانه و چشمهایی که ترسیدهاند**

17 در صفحه ۱۲ بخوانید...

بابخشعلی قنبری،استادیار تاریخ وادیان مطرح کردیم

چراباید در همه امور مشورت کرد

، جایــگاه «مشــورت» در •بەطور كلىي

. موضوع مشاوره و مشــورت با افراد، تناسب و نلازم بســـيار زيادى با بحث رأى اكثريت دارد. یعنی این که فرد، تابع نظر اکثریت شود و به رأی آنهااحترام بگذارد. چندنکته وجود دارد در ربی هم. سربه سرب بینم آنها رابیان کنم. باب مشورت که لازم می بینم آنها رابیان کنم. نکته اول این است که اصل مشورت، یک اصل قرآنی است. در قرآن به صراحت آمده است كه: «و شاورهم فى الامر»؛ «و امرهم شورى بينهم». نكته دوم اين است كه اصل مشورت، آنقدر مهم اُست که پیامبر اسلام، حضرت ختمی مرتبت برای حفظ اصل مشــورت، حاضر به پرداخت هزینههای گزافــی شــد. هزینههایــی که حتی شــامل هزینهجانی بود. نمونه آن، جنگ احد اســت نظر پیامبر(ص) بود، این بود که داخل شهر بجنگند. نهایتا پیامبر(ص)، تسلیم به رأی اکثریت می شود و می گوید با این که نظر من، مخالف نظر شماست، اما به احترام اکثریت،

حاضر به گذشتن از نظر خودمی شُود. بیرون شهر جنگیدن همانا و اتفاقات و ...رس هزینه های بعد از آن، همان. یعنی آن قدر این موضوع مشاوره و تابع نظر جمع بودن بــرای پیامبر(ص) مهم بود که بــااین که نظر باه و خلافی بود، پیامبر(ص) به آن تن میدهد. این موضوع را درمورد حضرت علی(ع) هم داریم که ایشان در مُوارد بسیار زیادی به مشورت یاران خود، بها داده است. در داستان قیس ابن سعد، که اتهاماتی به او وارد شد اما حضرت علی (ع) چنین اتهامی را نپذیرفت و آن را غیرقبول دانست. به این . معنا که قیس، چنین کاری نکرده و نمی *ک*ند. اما پساران حضرت امیسری)، اصبرار کردند و ایشیان در مقابل نظر پارانیش، کوتاه آمد. در این داسیتان می بینید مانند داستان حضرت رسبول(ص)، امیرالمومنیس(ع) هسم برای مشـورت با یارانش، متحمل هزینه میشود. نکتـه دیگر این اسـت که اصل مشـورت در ۔ ر یں حوزہ روحی و روانی انسان، موجب شخ و اعتبار او می شود. براساس این ۳نکتهای که عرض کردم، می تــوان نتیجه گرفت که اصل مشُورت در متون اسلامی، بسیار مورد توجه قرار گرفته است.

طرح تو امجتبی یارســـا ابســـیاری از افراد گمان می کنند، برداشـــت و فهمی که از یک موضوع دارند، تنها برداشت ممکن و تنها مفهوم درست از یک مقوله است. یعنی این که برداشت و وجه دیگری از یک موضوع، جز آنچه خود، آن را فهم کردهاند، وجود ندارد که اگر وجود می داشت، حتما به آن دست پیدام_ه، کردند. چراکه آنها همواره خود را آگاه تر، عالم تر و دارای هوش و ذکاوت بیشتری نسبت به اطرافیانشان می دانند. بسیاری از افراد و بزرگان در طول تاریخ، ما را توصیه به مشورت بادیگران کر ده اند سنایی می گوید: «مر که

بی مشورت کند تدبیر اغالبش برهدفخیاید تیر » در این باره گفت و گویم کرده ایم با بخشــعلی قنبری، استادیار تاریخ و ادیان داتشـــگاه آزاد اسلامی واحد تهران موکز دکتر قنبری در زمره اساتید اخلاق وادنان است که در جلسات سخبرانی و پرسش و یاسخ در برخی فرهنگســراها از تباط رودررو باشــهروندان را تجربه می کند. در این گفتوگو ســعی شد، مقوله «مشورت»از نظر گاهدینی و توصیه بزر گان دین اسلام تبیین شود.

، یعنی مشورت، بیش از نتیجه آن اهمیت دارد؟

بلـه. موضّوع بسـیار مهمی در تفسـیر این وقایع وجود دارد و آن، این است که وقتی شما به صورت مقطعی و در یک بـــازه زمانی خاص به آنها نـــگاه می کنید، می بینیـــد که حضرت امیسر(ع) و پیامبسر(ص) چنین خسساراتی را متحمل شدهاند و اگر اینها، تابسع نظر جمع نمی شدند، شاید به نفع اسلام و مسلمانان می بود. اما واقعیت این است که وقتی نتایج بلندمدت اینها را در نظر می گیریم، می بینیم که دقیقــا قضیه برعکس اســت. همین کاری که حضرت علی(ع) و پیامبر اعظم(ص) انجام

دادند، باعث این شد که جایگاه مشور ت و تابع نظر اکثریت بودن را درک کنیم. چراکه نتایج بعدی نشّان داد که این هزینه ها، به گزاف پرداخت نشده است. لذا علی (ع) و پیامبر ر اکرم(ص)، پیش از ایشان، متحمل این هزینه ها شدند که مسلمانان، شخصیت و اعتبار پیدا كنند

• «یکی از دلایل عدممشورت یک فرد با افراد دیگر ، این است که همواره گمان می کُنند که ُ آنچه خود به آن دس کی منتقد نے انہا خود بدان مست پیما کر دہانےد، حقیقت و ہمہ حقیقت اسےت واُگر قسـمتی از حقیقت وجـود دارد که نتوانستهاند به آن پی ببرند، پس دیگران

> یکی از موانعی که باعث می شود مشورت، صورت نگیر د، موانع معرفتی است.
> وقتی ما معتقد شویم که فقط گروه خاصی می توانند به حقایق دست پیدا کنند. نه باعث سی سوده نصرت - رز - سر نویم که فقط گروه خاصی می توانند به حقایق د در آن صورت، طبیعی است که دیگران را برای مشار کت در مورد نظر خود، دعوت

> مشورت، اصالتا نشانه ای از دمو کراسی است. لذا مدلول این سخن که می گوییم
> دین ما، دین دموکر اتیک است، این است که مشورت در دین ما وجود دارد و این، یکی از ارکان دموکر اسی است.

• همه کسانی که به حقیقت، به طور مشکک نگاه می کنند، می توانند این نظر را داشته باشند که حقیقت همواره بهطور تام و تمام، بر یک نفر مکشوف نمی شود. مولانااز همین افرادی است که معتقد است، مادست کم در ساحت عقلانی، توانایی رسيدن بهلب حقيقت رانداريم.

نیز نخواهند توانست به آن پی ببرند». آیا این رامی پذیرید؟ **ں رسی پعدی**ر .۔۔ کاملا موافقہ اتفاقا همینطور اسـت. یکی

تامار موانعی که باعث میشین عور است. پسی از موانعی که باعث می شــود مشورت، صورت نگیرد، موانع معرفتی اســت. بــه این معنا که وقتی ما مُعتقد شُـویم که فقـط گروه خاصی . می توانند به حقایق دست پیدا کنند، در آن ت، طبیعی است کــه دیگــران را برُای مشارکت درمورد نظر خود، دعوت نمی کنیم. امااگراین رابپذیریم که حُقایق مُمکن است در حوزه معرفت، دارای لایه های مختلفی باشد، در آن ُصورتُ، مشورُت با دیگران را در نظر و عمل، خواهیم پذیرفت. به اضافه این که، مشورت یک جنّبه عملیاتی و کاربردی نیز دارد. یعنّی واجد یک ثمره کاربردی است. آن ثمره کاربردی این است که وقتی ما مشورت می کنیچ، اگر ثمره و نتیجه کارمان، درستُ و صواب شد، افراد زیادی در آن سهیم می شوند. یعنی منافع معرفتی، عقلائی، اخلاقی و عملیاتی آن، به همه می رسد واگر هم در نهایت، خطایی پیش آمد که منجر به ضرر و زیانی شد، این ضرر و زیان، میان همه افراد و به تعداد همه مشاوره دهندگان، تقسیم می شُود. لذا دیگر، یک نفر مقصور نیست. طبیعتا وقتی ۱۰ نفر، یک مشکل را تحمل .. رحی حصوریت کنند،بهتراز آناست که همه مشکل رایکنفر به تنهایی متحمل شود و بار نتایج و عواقب و خسران آن را به دوش بکشد.

ه دیگر این است که مشورت، اصالتا نشانهای از دمو کراسی است. لذا مُدلول این سخن که می گوییم دین ما، دین دمو کراتیک است، این است که مشـورت در دین ما وجود داردواین، یکی از ارکان دموکراسی است. یعنی مشورتی که به نظر دیگران اهمیت می دهدو

تابع نظُراً اکثریت می شود. و این موضع مولانا • اگر ممکن است قدری از موضع مولانا جلال الدیسن بلخیی در تشریع منافع مشورت و کار شورایی درمیسان مردم ىگويىد؟

یید. مه کسـانی که بهحقیقت، بهطور مشکک همه کسانی ده به حقیست، به برر نگاه می کنند، می تواننداین نظر را داشته باشند که حقیقت همواره به طور تام و تمام، بر بست که صفیفت مموره به صور نام و نمام، بر یکنفر مکشوف نمی شود. مولانا یکی از همین افرادی است که معتقد است، ما دست کم در ب ساُحت عقلاتی، توانایی رسیدن به لبّحقیقت

زندگی اجتماعی، کار انفرادی

مجتبى رضايى استاد حوزه و دانشگاه

تواصل و تعامل در جامعه اسلامی تأکید دارند. موضوع مشورت و کار شورایی در دین مبین اسلام مورد تأکید فراوان قرار دارد. این موضوع

نوست و فعص در جمعه استرمی تا بیدارهد. اهل بیست(ع) اصرار فراوانی بسر ایجاد فضایی در جامعه اسازمی دارند که افراد با هم بحث و گفت و گو کرده و در نهایت به آراوافکار جمعی احترام بگذارند. این تأکید بر مشورت هم در آیه شریفه بر ضرورت مشورت در کارهای کلان اجتماعی تأکیددارند. اجتماعی تاکیدارند. حتی در آیه «و نساورهٔمْ فی الأمر» خداوند خطاب به حضرت رسول می فرمایند که با مردم مهربان بوده و در کارهایی که به جامعه و امت اسلام مربوط است، با مردم مشورت کند. زمانی که پروردگار از رسول معظم اسلام(ص) امور شخصي است و هم در امور جمعي و كلان عصر غیبت جامعه اسلامی به استبداد فکری گرفتار نشده و موضوعات اجتماعی براساس با وجودامكانات علمي كه ايشان دارند، ازجمله رسیدگی و اجرایی شود. بنابراین فرهنگ وحی، زیر کسی، هوشسیاری و... می خواُهد که کارها با مردم مشهورت کند، نشهار دهنده تصمیمهابراساس کار شورایی و به عبارت امروز، خردجمعی است. احادیث و روایات بسیاری

در کلامالله مجید مورد توجه قرار گرفته و چند

رســول|کرم(ص) و ر رئسون عربهای و ائمه اطهار(ع) در ایس زمینه وجود دارد. براساس یکی از احادیث، ائمه بارها پکی از احادیث، ائمه بارها تأكيد فرمودنــد (نقل به مضمـون) يكــى از فوايد مشورت گرفتن از دیگران این است که فرد از فکری استفاده می کند که از بیرون بــه موضوع و ماجراً نــگاه کــرده و تعصبات و ُ این تأکیدبرمشورتهمدر امورشخصیاستوهمدرامور تمايلات اوراندارد بنابراين جمعىوكلانجامعه مى توانداز فُردى راهنمايي

بگیــرد که بــدون حب و بغض و تعصبــات، ماجرا را تجزيه و تحليل كرده و صادقانه نظر خود را اجتماعي زيستن و جمع گرابودن تنها در ظاهر

> س بین پرسطان مسری می است. پیلمبر گرامی اسلام(ص) و اهل بیت(ع) به این اندازه بر موضوع مشورت و ضرورت کار شورایی تأکید دارند. یکی از دلایل اصلی این است که افراد را از استبداد فکری رهایی داده و جامعه اسلامی را به سمتی هدایت کنند که مردم با یکدیگر همفکری، همنوایسی و تعامل دارند. زمانی کسه بهصورت دقیق احادیست و روایات

ر ... کار . . ر ... مشـورتپذیری و کار جمعــی در دین مبین اسلام مورد تأکیدویژهای قرار داشته و با توجه به تأثیر پذیری فرهنگ ایرانی از فرهنگ اسلامی، انتظار این بود که مردم ما به این موضوع توجه بســـیاری داشــته باشند که متاسفانه در بسیاری معصومان(ع)بر ۳عنصر از امور شـواهدی در این معصوسی/ع،بر ، مصر تباذل، تواصل و تعامل در جامعه اسلامی تأکیددارند. موضوع نمىيينيم البته اهل بیت(ع)اصرار فراوانی بر ایجادفضایی در جامعه اسلامی انسبانها دارای روحیت دارند که افراد باهم بحث و گفتو گو کرده و درنهایت به آرا وافکار جمعی احترام بگذارند. اجتماعي بيوده و هيچ انسـانی به صورت فردی زندگی نمی کنسُدواگر به

ین شــیوه روی بیــاورد، ۔ی ۔۔ر رزی۔۔۔ رز زندگــی او دوام چندانی نخواهد داشت به همین دليل انسيان اموجودي استوانسانهادرافکار، تصمیمهاواندیشههای خودبهجای اخذمشورت، بیشتر علاقه دارند

تاکید بیشتر اهل بیت(ع) بر این است که در

کار شـورایی و همفکری میان آحـاد جامعه

که فردی فکـر کرده، فـردی تصمیم گرفته و ر مراکب انفرادی این تصمیم را اجرایی کنند لذامی بینیم که اکثر مردم بهویژه در مسائلی ته هیپیمها که اعز طرحها بدرپرو دار هستانگی که تا حدودی شخصی است، حاضر به پذیرش مشورت حتی از نزدیکان خود نیستند، بنابر این باید گفت که انسان هادر ظاهر اجتماعی زندگی می کنند، اما انفرادی فکر کرده و انفرادی عمل مىكنند